
Pensjonsregelverkene for kommune og stat

Med hovedvekt på ulikheter

Knut Bratland, 16.januar 2009

PENSJONSREGELVERKENE FOR KOMMUNE OG STAT, MED HOVEDVEKT PÅ ULIKHETER

Innhold

Forord	5
1. Innledning.....	6
2. Medlemskap	6
2.1 Betingelser for medlemskap	7
2.2 Medlemskap under permisjon	7
2.3 Uføre og medlem.....	8
2.4 Unntatt fra medlemskap	8
2.5 Særskilte vilkår.....	8
3. Opptjeningstid	8
3.1 Krav til opptjeningstid (avhengig av når medlem).....	8
3.2 Medregning under permisjon	9
3.3 Fremtidig opptjening v/uførhet og død	9
3.4 Medregning av medlemstid i annen ordning.....	10
3.5 Omorganisering/omstilling.....	10
4. Aldersgrense - Pensjonsalder	10
4.1 Aldersgrense 70 år.....	10
4.2 Aldersgrense 65 år og lavere	10
4.3 Avgang med AFP	11
4.4 Overgang til stilling med lavere aldersgrense	11
4.5 Overgang til stilling med høyere aldersgrense	11
4.6 Særregel SPK	11
5. Delpensjon.....	11
5.1 Fratreden på forskjellige tidspunkt, delvise pensjoner.....	12
5.2 Kombinasjon løpende pensjon/opsatt pensjon	12
6. Pensjonsgrunnlag	12
6.1 Øvre grense for pensjonsgrunnlag.....	13
6.2 Pensjongivende inntekt	13

6.3 Pensjonsgivende tillegg.....	13
6.4 Samtidige stillinger	13
6.5 Gjennomsnittlig stillingsprosent	13
6.6 Nedgang i pensjonsgrunnlag	14
6.7 Lønnsøkning siste 2 år.....	15
6.8 Regulering av pensjonsgrunnlag	15
7. Alderspensjon.....	15
7.1 Prinsippskisse alderspensjon	15
7.2 Vilkår for å få alderspensjon	16
7.3 Beregning av alderspensjon ved stillingsnedgang	17
7.4 Barnetillegg til alderspensjon.....	17
7.5 Samtidige arbeidsforhold	17
7.6 Ny innskuddspliktig stilling	18
7.7 Samordning av alderspensjonen.....	18
7.8 Fradrag for sykepenger.....	19
7.9 Alderspensjon eller AFP	19
7.10 Vartpenger	19
7.11 Utbetalingsregler	19
8. Ektefelle-/partnerpensjon	20
8.1 Hvem er pensjonsberettigede	20
8.2 Opphør ved gjengifte – pensjon etter flere.....	20
8.3 Samboere	21
8.4 Fraskilte.....	21
8.5 Beregning	21
8.6 SPK: Særregel tjenestetid.....	21
8.7 Reduksjon for inntekt og annen pensjon	22
8.8 Samordning av etterlattepensjon	22
8.9 Utbetalingsregler	22
9. Barnepensjon.....	23
9.1 Beregning av barnepensjon etter person død 1.1.2001 og senere	23
9.2 Barnepensjon etter person død før 1.1.2001	23
9.3 Når begge foreldre er døde.....	23
9.4 Fosterbarn, stebarn, adoptivbarn	23
9.5 Særregler SPK.....	23
9.6 Utbetalingsregler	24
10. Uførepensjon	24
10.1 Vilkår for uførepensjon	24

10.2	Beregning av uførepensjon.....	24
10.3	Samordning av uførepensjonen.....	25
10.4	Overgang til alderspensjon.....	25
10.5	Fastsettelse av uføregrad.....	25
10.6	Revurdering.....	26
10.7	Karens.....	26
10.8	Medisinsk undersøkelse.....	26
10.9	Minste uføregrad.....	26
10.10	Samordning mot inntekt.....	27
10.11	Medlemsinnskudd.....	27
10.12	Utbetalingsregler.....	28
11.	AFP i offentlig sektor.....	28
11.1	Beregning av AFP.....	28
11.2	AFP 62 – 64 år.....	28
11.3	AFP 65 - 66 år.....	28
11.4	Kriterier for tildeling.....	29
11.5	AFP og ufør.....	30
11.6	AFP eller alderspensjon (skatt).....	30
11.7	Samordning mot inntekt.....	30
11.8	Praksis for etteroppgjør.....	31
12.	Overføringsavtalen.....	31
12.1	Generelle regler for pensjonsrettigheter.....	31
12.2	Hva avtalen omfatter og ikke omfatter.....	31
12.3	Samordning med folketrygdens ytelser.....	32
12.4	Tjenestetid.....	32
12.5	Hvilket regelverk følges?.....	32
12.5.1	Aldersgrense.....	32
12.5.2	Pensjonsnivå.....	32
12.5.3	Gullenker.....	32
13.	Oppsatte rettigheter.....	32
13.1	Ny offentlig stilling – overføringsavtale.....	33
13.2	Ingen ny offentlig arbeidsgiver.....	33
14.	Regulering av pensjonsrettigheter.....	33
15.	Medlemsinnskudd.....	34
16.	Øvrige bestemmelser.....	34
17.	Oversikt over ulikheter.....	34
17.1	Avvik KS - SPK.....	34

17.2 Avvik mellom pensjonsleverandørne innen KS-området	37
18 Ordliste	38

Forord

Denne utredningen er igangsatt av Pensjonskontoret, som er et fellesorgan for tariffpartene innen kommunal sektor. Prosjektets mandat ble vedtatt av styret 16.10.2008, og er følgende: *”Utarbeidelsen av en systematisk, detaljmessig oversikt over de områdene hvor tjenestepensjon og avtalefestet pensjon i KS’ tariffområde skiller seg fra det statlige regelverk, hva angår regelverk og praksis, herunder skriftlige retningslinjer og rundskriv. Prosjektet skal kun ta for seg allerede eksisterende kunnskap som bl.a. befinner seg hos pensjonsinnretningene og tariffpartene.”*

Utredningen er begrenset til de som omfattes av den kommunale tariffavtalen for kommunalt ansatte. Gjennomgangen omfatter ikke Everksavtalen og heller ikke tariffavtalen for Oslo kommune. Hensikten er å avdekke forskjeller i regelverkene, både tilsiktede og utilsiktede. Oppgaven er begrenset til den del av regelverkene som har betydning for de ansattes pensjoner, det er med andre ord ikke vurdert noen regler for premiebetaling, fondsoppsamling etc..

Det er meningen at dokumentet skal være tilstrekkelig klart til å avdekke ulikheter og hva disse betyr for medlemmene/pensjonistene. Dokumentet er derimot ikke noen fasit for tariffpartene når det gjelder eventuelle uenigheter om tolkning av dagens regler, slike spørsmål må behandles i dertil egnede organer for tariffpartene.

Det er benyttet anledningen til også å undersøke om det er noen ulikheter i den praksis pensjonsleverandørne i kommunal sektor har i tolkning av regelverket og i sin praktiske gjennomføring av dette. Undersøkelsene her er begrenset til KLP, Storebrand og Vital. De kommunale pensjonskassene har ikke vært omfattet av arbeidet. Gjennomgangen gjelder heller ikke Pensjonsordningen for sykepleiere.

I det videre er betegnelsen KS benyttet om det pensjonsregelverket som gjelder for kommunalt ansatte, og SPK om pensjonsregelverket gitt i Lov om Statens Pensjonskasse.

Pensjonsleverandørne innen KS-området og Statens Pensjonskasse – SPK har fått anledning til å uttale seg om dokumentet. Kommentarene fra KLP, Storebrand, Vital og Statens Pensjonskasse har bidratt til å gjøre dokumentet bedre.

Bergen 16.januar 2009
Knut Bratland

1. Innledning

Kommunelovens § 24, 3.ledd har følgende bestemmelse: ”Kommunestyret og fylkestinget kan opprette eller slutte seg til en pensjonsordning for kommunale eller fylkeskommunalt ansatte. Kongen kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om slike pensjonsordninger.” Forskriften er den ramme kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger må holde seg innenfor. De viktigste bestemmelsene er gitt i forskriftens § 2: ”De kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger må ikke gi høyere ytelser enn etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse.

Aldersgrensen må ikke være lavere enn fastsatt for tilsvarende stillinger i henhold til lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl.”

I tillegg kommer Overføringsavtalens bestemmelser, som krever at de statlige og kommunale tjenstepensjonsordningene i hovedsak gir likeverdige pensjonsytelser.

Statens pensjonsbestemmelser er fastsatt ved lov. Bestemmelser for kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger er fastsatt i vedtekter fremforhandlet av tariffpartene, innenfor de rammer som er gitt ovenfor. I tillegg kommer både i stat og kommune bestemmelser som er fremforhandlet om AFP.

Pensjoner for kommunalt ansatte er på samme måte som for statens ansatte fastsatt som bruttopensjoner. Til fradrag kommer normalt det meste av pensjonistens opptjente folketrygd. Dette fradraget beregnes i samsvar med bestemmelser gitt i samordningsloven.

Regelverket for kommunale og statlige tjenstepensjoner har enkelte forskjeller. Dessuten er bestemmelsene for pensjonsfastsettelse til dels kompliserte, og pensjonsytelsene leveres av en rekke forskjellige pensjonsgivere (Statens Pensjonskasse, KLP, private livsforsikringsselskaper og kommunale pensjonskasser). Dette medfører at det over tid kan oppstå utilsiktede forskjeller i pensjonsberegningene mellom de ulike aktørene. Denne utredningen tar sikte på å dokumentere både tilsiktede (mellom stat og kommune), og utilsiktede (mellom alle leverandører) forskjeller i krav til medlemskap og til beregningsregler som medfører ulikebehandling av dagens og fremtidens pensjonister.

De kommunale pensjonene er forsikret innenfor forsikringslovens bestemmelser og muligheter. Dette medfører at ikke alle de tariffavtalte ytelser er forsikret. Det er likevel en ekstra sikkerhet gjennom Sikringsordningen som er knyttet til Overføringsavtalen. Den forsikringsmessige dekning er alltid avhengig av at de beregnede premier for ytelsene betales.

Pensjonene fra Statens Pensjonskasse (SPK) er garantert av Staten.

2. Medlemskap

Bestemmelser om medlemskap er gitt i KS-vedtektenes kapittel 2. Videre er det gitt bestemmelser om unntak fra medlemskap i vedtektenes kapittel 3.

I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 2.

2.1 Betingelser for medlemskap

Arbeidstakeren må være medlem av den norske folketrygden. I staten kan departementet i særlige tilfeller gjøre unntak, men dette gjøres ytterst sjeldent.

Generelt gjelder at flere arbeidsforhold hos samme arbeidsgiver sees under ett. Maksimal stillingsprosent er 100, men for dobbelstillinger, dvs. for 2 ulike arbeidsforhold, kan total stillingsprosent overstige 100.

KS:

Fast ansatte arbeidstakere som er ansatt i minst 50 % stilling eller med en ukentlig arbeidstid på minst 14 timer skal være innmeldt i pensjonsordningen. Stillingsprosent justeres etterskuddsvis hvert kvartal som følge av ekstraarbeid.

Midlertidig ansatte og fast ansatte i stilling på under 14 timer pr uke som har en gjennomsnittlig arbeidstid på minst 14 timer i uken innmeldes etterskuddsvis ved utløpet av kvartalet.

Midlertidig ansatte med en avtalt stillingsstørrelse som overstiger minstekravet for innmelding i pensjonsordningen, er risikodekket frem til utløpet av det kvartalet arbeidsforholdet påbegynnes.

SPK: Arbeidstakere tilsatt i statens tjeneste med minst 14 arbeidstimer pr. uke er medlemmer av Pensjonskassen. Lærere tilsatt i statens tjeneste er medlemmer i Pensjonskassen når de er tilsatt i minst 35%-stilling. Arbeidstakere som mottar løpende alders- eller uførepensjon fra Pensjonskassen er medlemmer også når arbeidstiden er kortere enn dette. Departementet gir nærmere regler om beregningsmåten.

SPK: Staten praktiserer i enkelte tilfeller pensjonistavlønning som ikke medfører reduksjon i alderspensjonen. Pensjonistavlønning er timesats som er tiltenkt alderspensjonister. Satsen blir fastsatt av departementet og kommer i tillegg til utbetalt alderspensjon. Arbeidstakere med pensjonistavlønning skal ikke meldes inn i pensjonsordningen.

SPK: Midlertidig ansatte med en avtalt stillingsstørrelse som overstiger minstekravet for innmelding i pensjonsordningen, er risikodekket 1 måned. Statens Personhåndbok, pkt.9.18 inneholder detaljerte innmeldingsregler for korttidsansatte.

2.2 Medlemskap under permisjon

Ved avtalt permisjon i inntil 2 år, uten eller med delvis lønn, er vedkommende sikret i tilfelle død eller uførhet som om de ikke hadde permisjon.

KS: Et medlem har rett til å betale premie til tjenestepensjonsordningen i inntil 2 år under permisjon uten lønn eller med delvis lønn for å få tiden medregnet som pensjongivende ved beregning av alderspensjon og eventuell etterlattepensjon eller uførepensjon som kommer til utbetaling først etter at permisjonstiden er utløpt.

SPK: I staten er det inngått en egen tariffavtale om permisjon, permisjonsavtalen. Denne avtalen gir sikrer i noen tilfeller medregning av tid i pensjonsordningen. De viktigste punktene er:

1. Det foretas medregning av tid inntil to år ved militærtjeneste, sivilforsvarstjeneste, siviltjeneste og polititjeneste, sykdom i familien og permisjon på grunn av streik.

2. Det foretas medregning av tid inntil tre år ved omsorgspermisjon for barn, studiepermisjon, og ved flytting på grunn av ektefelles, registrert partners eller samboers beordringsplikt
3. Det foretas medregning av tid inntil fire år ved arbeid for internasjonale organisasjoner i utlandet.
4. Det foretas medregning av tid begrenset til vervets/tilsettingens varighet ved tjeneste i tjenestemannsorganisasjon, og ved utførelse av kommunale og fylkeskommunale verv. Statens Pensjonskasse kan etter søknad i særlige tilfeller forlenge medregningsperiodene i punkt 1 til 3. Departementet kan gi retningslinjer.

2.3 Uføre og medlem

KS (Vedtektenes § 2-6): Ansatte med attføringspenger eller uførepensjon er medlemmer i pensjonsordningen.
Tilsvarende gjelder SPK (Lovens § 5, 1.ledd).

2.4 Unntatt fra medlemskap

KS: Unntatt fra medlemskap er arbeidstakere som ved aldersgrensen ikke vil få en samlet pensjonsgivende tjenestetid på minst 3 år.

SPK: Den som ved sin tilsetting i innlemmet stilling har mindre enn 5 år igjen til aldersgrensen, blir ikke medlem av Pensjonskassen med mindre han tidligere har vært medlem slik at han ved aldersgrensen sammenlagt vil kunne få minst fem års tjenestetid.

***Kommentar:** Se Overføringsavtalen 12.4*

2.5 Særskilte vilkår

Dersom det ikke er i strid med tariffavtale, kan det i tilslutningsavtale etter § 1-2 fastsettes opptaksvilkår som avviker fra vilkårene i §§ 2-2 og 2-3.

***Kommentar:** KLP, Storebrand og Vital har ikke avvikende vilkår for virksomheter som er bundet av tariffavtalen for KS-området.*

3. Opptjeningstid

Bestemmelser om opptjeningstid er gitt i KS-vedtektenes kapittel 5. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 4.

3.1 Krav til opptjeningstid (avhengig av når medlem)

Krav til full opptjening er 30 år ved straks løpende pensjoner, dersom opptjeningstiden er kortere reduseres pensjonen med 1/30 for hvert manglende år.

For den som er blitt medlem etter 1.1.1967 (gjelder SPK) skal oppsatt alderspensjon utgjøre en så stor del av full pensjon som forholdet mellom opptjent tjenestetid og den tjenestetid vedkommende ville hatt fra den dag han ble medlem av Pensjonskassen og fram til aldersgrensen, dog ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år. Det er en forutsetning for

utbetaling av en oppsatt pensjonsrett at samlet opptjeningstid er minst 3 år i ordning innenfor Overføringsavtalen.

Kommentar: For KLPs fellesordning gjelder 1.1.1974, dvs forutsatt at medlemmet hadde opptjening i kommunal ordning før 1.1.1974 og gikk direkte over i fellesordningen uavhengig av om tidligere ordning var i KLP eller annet selskap. Forutsetningen var at rettighetene ble overført til fellesordningen. Samme dato gjelder for alle som senere er flyttet fra KLP til Storebrand, Vital eller egen pensjonskasse. For øvrige ordninger kan det være ulike datoer. Storebrand har 1.1.1967 unntatt for ordninger overført fra KLP (sikringsbestemmelsen i vedtektene gjelder kun de som hadde ordning i KLP før overgang til fellesordningen).

Konsekvensene av denne datoen kan være betydelig. En person som ble medlem i KLP før 1.1.1974 ble utmeldt med rett til oppsatt pensjon etter 24 år. Personen tok deretter, ca 1995, arbeid i staten, og ble innmeldt i SPK. Ny utmelding og oppsatt pensjonsrettighet etter 3 år. Personen gikk deretter over i privat virksomhet. All offentlig pensjon blir nå regnet med 40-deler pga første innmelding hos SPK som er siste ordning etter Overføringsavtalen. Med en lønn på kr.300.000 blir det pensjonsmessige tapet pga Overføringsavtalen over kr.10.000 pr år. Hvis lønnen var kr.600.000 ville det årlige tapet vært over kr.38.000. Dersom kravet til full opptjeningstid fulgte reglene fra første medlemskap, her KLP, ville krav til opptjeningstid vært 30 år for hele opptjeningen, og samlet offentlig tjenestepensjon enda større.

Ved beregning av samlet medlemstid blir del av år på 6 måneder eller mer regnet som helt år, mens del av år på under 6 måneder ikke blir regnet med. Dette gjelder ikke ved beregning av minstekravet til opptjeningstid.

SPK: Dersom medlemmet ikke var i stilling pr 1.1.67, må medlemmet ha minst 3 år tjenestetid i en tidligere periode for at nevneren skal settes til 30. Dersom medlemmet slutter etter 1.1.67 med mindre enn 3 års tjenestetid, vil kravet til full tid være 40 år hvis nytt medlemskap i SPK.

Kommentar: KLP regner tid for nevner frem til fødselsdatoen aldersgrensen/67 år nås. Storebrand regner til 1. i måneden, men uttaler at de trolig vil endre denne til siste i måneden. Vital regner til siste i måneden, og det samme gjør SPK. Det er svært få som vil bli berørt av en slik regel, men for dem det gjelder vil pensjonen kunne bli 2,5 – 3,3 % større eller mindre avhengig av pensjonsleverandør.

3.2 Medregning under permisjon

Medlemskapet opprettholdes under permisjon med lønn, se også punkt 2.2.

SPK: Regner også med den tid medlemmet har permisjon uten lønn eller på annen måte midlertidig har fratrådt tjenesten og hvor det ved tariffavtale mellom staten og tjenestemennenes hovedsammenslutninger er bestemt at tjenestetiden skal regnes med. Videre medregnes tiden medlemmet har ventelønn etter tjenestemannsloven § 13 nr. 6, eller har vartpenger etter § 24 tredje ledd i Pensjonsloven.

3.3 Fremtidig opptjening v/uførhet og død

Ved beregning av atferings- uføre- og etterlattepensjoner medregnes også den medlemstid som kunne vært opptjent dersom medlemmet hadde fortsatt i stillingen frem til aldersgrensen.

Dette gjelder likevel ikke attførings-, uføre- og etterlattepensjoner fra oppsatte pensjonsrettigheter.

3.4 Medregning av medlemstid i annen ordning

Se kapittel 12 - Overføringsavtalen

3.5 Omorganisering/omstilling

SPK: I forbindelse med omorganiseringer eller omstillinger kan departementet bestemme at arbeidstakere som fratrer sin stilling med straks løpende alderspensjon eller førtidspensjon, skal kunne få godskrevet hele eller deler av tiden fram til stillingens aldersgrense som pensjonsgivende. Departementet kan bestemme at den enkelte virksomhet skal belastes for kostnadene ved dette gjennom løpende innbetalinger eller ved innbetaling av et engangsbeløp.

***Kommentar:** Departementets linje nå er at det ikke skal tilstås pensjon i forbindelse med omorganiseringer eller omstillinger. Det skjer heller ingen medregning av tid for den perioden medlemmet får utbetalt AFP.*

4. Aldersgrense - Pensjonsalder

Aldersgrenser fastsettes i samsvar med lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m. fl.. Bestemmelser om aldersgrenser og pensjonsalder er gitt i KS-vedtektenes kapittel 6, 7-1 og 7-2, samt i AFP-vedtektenes § 2.

I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i §§ 21 og 21A.

Aldersgrensen er den alder hvor en har rett og plikt til å fratse stillingen, men en kan fortsette utover aldersgrensen dersom arbeidstaker og arbeidsgiver er enige om dette.

Pensjonsalderen er den alder en kan fratse stillingen med rett til pensjon. Pensjonsalderen innenfor stat og kommune er fleksibel, dvs at arbeidstakeren fritt kan velge å fratse med straks begynnende pensjon innenfor et gitt tidsrom.

Aldersgrensen er 70 år, eller lavere dersom det er gitt slik aldersgrense for stillingen innenfor statens regelverk. For stillinger som ikke finnes i staten, kan tariffpartene i kommunal sektor fastsette aldersgrensen innenfor de rammer aldersgrenseloven gir.

***Merknad:** Aldersgrensene er 60, 65 og 70 år. Staten har i tillegg aldersgrense 63 år, og som en overgangsordning også aldersgrense 68 år.*

4.1 Aldersgrense 70 år

Dersom stillingen har aldersgrense 70 år kan arbeidstakeren velge å fratse med pensjon fra fylte 67 år.

KS: Dersom visse generelle tariffkrav er oppfylt kan en fratse med pensjon fra fylte 65 år.

4.2 Aldersgrense 65 år og lavere

Dersom sum alder og tjenestetid er minst 85 år kan pensjonen tas ut inntil 3 år før aldersgrensen. NB! Nøyaktig beregning, ingen avrunding av tid.

KS: Arbeidstakere med særaldersgrenser under 67 år, og som ikke har opptjent fulle pensjonsrettigheter, kan fortsette i stilling til fylte 67 år dersom vedkommende ønsker det.

SPK: Staten har gitt generell adgang til å arbeide ut over aldersgrensen for spesielle stillingsgrupper, bl a renholdspersonell.

4.3 Avgang med AFP

Dersom AFP-vilkårene er oppfylt kan en fratre med pensjon beregnet etter AFP-reglene tidligst fra fylte 62 år, se 11.4

4.4 Overgang til stilling med lavere aldersgrense

KS: Ved overgang til stilling med annen aldersgrense legges den nye aldersgrensen til grunn etter 1 års tjeneste i den nye stillingen

SPK: Ny aldersgrense får umiddelbar virkning.

Kommentar: Dette har også betydning for etterlatte og uførepensjoner som får medregnet tid til ny aldersgrense først etter ett år.

4.5 Overgang til stilling med høyere aldersgrense

Medlem som i løpet av de siste 10 år har gått over fra stilling med lavere aldersgrense til stilling med høyere aldersgrense, har rett til alderspensjon når følgende vilkår er oppfylt:

- a) Medlemmet ville hatt rett til alderspensjon etter den tidligere aldersgrense.
- b) Medlemmet har innehatt stilling med lavere aldersgrense i minst 15 år.
- c) Den tidligere stillingens lavere aldersgrense er begrunnet med at tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på arbeidstakerne, slik at de normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år, jf. lov om aldersgrenser § 2, bokstav a.

4.6 Særregel SPK

Når et medlem som ikke omfattes av tjenestemannsloven fratrer sin stilling, enten fordi den inndras eller etter oppsiing uten egen skyld og han verken har rett til straks å få alderspensjon etter § 21, eller med hjemmel i annen bestemmelse har krav på å beholde sin lønn, kan Pensjonskassens styre gi ham vartpenger hvis det antas at det vil være vanskelig for ham å skaffe seg et høvelig arbeid. Vartpenger skal fastsettes for høyst tre år om gangen. Departementet fastsetter nærmere regler om vartpenger.

Kommentar: KS-arbeidsgivere har på tilsvarende måte som for statens vartpenger i enkelte særlige tilfeller innvilget pensjon. Denne er da utbetalt av arbeidsgivers forsikringsleverandør, og for arbeidsgivers regning.

5. Delpensjon

Bestemmelser om delpensjon fremgår av KS-vedtektene §§ 7-1 og 7-4. Videre er det gitt enkelte bestemmelser i AFP-vedtektene §§ 6 og 7.

I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i § 24, og i Hovedtariffavtalen i staten punkt 4.2.4.

KS: Med arbeidsgivers samtykke kan arbeidstakere ta ut delpensjon, AFP-vedtektene § 7, siste ledd.

SPK: I den grad en fortsetter i lønnet arbeid innenfor offentlig sektor blir pensjonen redusert forholdsmessig. Ved AFP må gjenværende stillingsdel være minst 60 %.

***Kommentar:** Dette er i realiteten ikke et pensjonsproblem, da alle ordninger tillater delpensjon. Mulighetene for å ta ut delpensjon er dermed knyttet til Tariffavtalenes øvrige bestemmelser.*

5.1 Fratreden på forskjellige tidspunkt, delvise pensjoner

Ved pensjonering i flere etapper (delvise pensjoner) har pensjonsordningene forskjellig beregningspraksis.

KS: Beregner hver delpensjon som en separat pensjon.

SPK: Ved senere (del)pensjonsuttak beregnes gjennomsnittsverdier av alle grunnlagsdata.

5.2 Kombinasjon løpende pensjon/opsatt pensjon

Alle unntatt KLP: I de tilfeller hvor det utbetales en delvis straks begynnende/løpende uføreytelse og forsikrede fratrer resterende del av stillingen uten rett til øket pensjonsgrad, vil pensjonsinnretninger ved senere inntruffet pensjonstilfelle beregne siste pensjonsdel etter reglene for opsatt pensjon. Slik kombinasjon av straks begynnende/løpende pensjon og opsatt pensjon gjelder for alle pensjonsytelser.

KLP vil i slike tilfeller øke pensjonsgraden på den straks begynnende/løpende pensjonen til 100 % ved nådd aldersgrense. Da beregnes pensjonen ut fra samlet medlemstid og gjennomsnittlig stillingsprosent. Det betyr at KLP ikke innvilger opsatt uførepensjon hvis folketrygden senere øker uføregraden.

***Kommentar:** KLPs begrunnelse er at selskapet fortsatt betrakter disse som medlemmer pga premiefritak, og dermed er ikke opsatt pensjon aktuelt.*

6. Pensjonsgrunnlag

Bestemmelser om pensjonsgrunnlag er gitt i KS-vedtektenes kapittel 4. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 3.

6.1 Øvre grense for pensjonsgrunnlag

Maksimalt pensjonsgrunnlag er lik 12 ganger folketrygdens grunnbeløp (12G).

Pensjon på grunnlag av fratreden før 1. mai 2000 skal likevel beregnes av et pensjonsgrunnlag hvor bare 1/3 av lønn mellom 8 og 12 G er medregnet (maks. pensjonsgrunnlag lik 9,33G).

KS: Dersom lønn x stillingsprosent er over 12G, begrenses pensjonsgrunnlaget til 12G. Etter omregning til gjennomsnittlig stillingsprosent ved beregning av alderspensjon begrenses også det omregnede pensjonsgrunnlaget til 12G.

SPK: Dersom lønn i full stilling er over 12G, begrenses denne til 12G som deretter multipliseres med stillingsprosent.

***Eksempel:** Inntekt for 80 % stilling er kr. 800.000. 12G er lik 843.072. Full lønn for stillingen blir kr 1.000.000. Innenfor KS-området reduseres ikke pensjonsgrunnlaget, det settes til kr.800.000. I SPK beregnes pensjonsgrunnlaget til 80% av 843.072, dvs kr.674.457.*

6.2 Pensjonsgivende inntekt

Pensjonsgrunnlaget fastsettes ut fra fast lønn og pensjonsgivende tillegg i arbeidsforhold som gir rett til medlemskap.

6.3 Pensjonsgivende tillegg

Faste tillegg utover regulativlønn tas med som pensjonsgivende etter regler som fastsettes i tariffavtaler i hhv statlig og kommunal sektor. For SPK følger dette av lovens bestemmelser i de fleste tilfeller.

Tariffavtaler fastsetter videre pensjonsgrunnlaget for medlemmer som har varierende inntekter, hvilke tillegg til inntekten som skal regnes med og hvor lenge et medlem må ha hatt slikt tillegg for at det skal regnes med.

Overtid medregnes ikke.

6.4 Samtidige stillinger

Dersom et medlem har hatt flere stillinger samtidig, skal stillingene ses under ett ved pensjonsberegningen når medlemmet har rett til pensjon fra stillingene samtidig.

6.5 Gjennomsnittlig stillingsprosent

Når et medlem har hatt arbeid med varierende arbeidstid, skal det ved pensjoneringen fastsettes en gjennomsnittlig stillingsprosent. Det skal ses bort fra endringer av stillingsprosent etter utløpet av siste kvartal før pensjoneringstidspunktet. Ved fastsettelsen medregnes først og fremst perioder med den høyeste stillingsprosenten og ikke med mer enn den tid som svarer til full pensjon. Når pensjonsgrunnlaget skal beregnes, tar man utgangspunkt i regulativlønn for full stilling, omregner denne i henhold til gjennomsnittlig

stillingsprosent, og medregner faste pensjonsgivende tillegg. Det tas kun hensyn til de 30 beste år.

Se også Rundskriv 2/2008 fra Pensjonskontoret.

SPK: Dersom en arbeidstaker har fått et høyere grunnlag fordi han har hatt flere stillinger samtidig, skal det høyere grunnlag bare medregnes for det tidsrom dette var tilfelle.

Tilsvarende gjelder en arbeidstaker som på pensjoneringstidspunktet har hatt flere stillinger samtidig.

6.6 Nedgang i pensjonsgrunnlag

Når et medlem har hatt høyere pensjonsgrunnlag enn på pensjoneringstidspunktet og dette ikke skyldes en alminnelig lønnsregulering, skal det høyere grunnlag gjelde for tiden før grunnlaget gikk ned, og det lavere grunnlag for resten av medlemstiden. Ved eventuell deltidsstilling er det pensjonsgrunnlaget ved full stilling som er avgjørende for sammenligningen.

KS:

1. I tariffavtale mellom KS og arbeidstakerorganisasjonene fastsettes hvor lenge man må ha hatt det høyere grunnlag, jf. HTA kap. 2, pkt. 2.3.3. Minstegrensen legges til grunn selv om ikke forsikringstaker følger nevnte tariffavtale.

2. Dette punktet gjelder ikke ved beregning av attførings-/uføre pensjon.

3. Ved nedgang i samlet lønn for hel stilling på minst 10 % av grunnbeløpet, skal det beregnes et gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for hel stilling - målt i antall grunnbeløp - for en sammenhengende periode på 2 år som sammenlignes med pensjonsgrunnlaget for hel stilling på fratredelsestidspunktet. Hvis det gjennomsnittlige grunnlaget er høyere enn sluttgrunnlaget, skal det høyeste grunnlaget medregnes for medlemsårene før lønnsnedgangen.

SPK:

1. Departementet kan fastsette vilkårene for at et midlertidig høyere pensjonsgrunnlag skal få virkning for pensjonsberegningen.

2. Har en arbeidstaker tidligere hatt høyere pensjonsgrunnlag enn på pensjoneringstidspunktet, skal man sammenligne lønnstrinnet på lønnsnedgangstidspunktet med lønnstrinnet ved fratreden. Dersom lønnstrinnet ved fratreden er høyest, får lønnsnedgangen ingen betydning ved pensjonsberegningen. Dersom lønn består av kronebeløp eller lønnstrinn og tillegg, må man finne hva dette tilsvarer i lønnstrinn og sammenligne det med hva lønnstrinnet tilsvarer ved fratreden.

Kommentar: Den måten SPK praktiserer lønnsnedgang, punkt 2 ovenfor, medfører med en normal lønns- og G-utvikling at reguleringen blir svakere enn den ville blitt innenfor KS-systemet. Innenfor KS vil lønnen bli G-regulert fra lønnsnedgangstidspunkt, og pensjon opptjent frem til dette tidspunktet ville blitt regnet ut fra den G-regulerte lønnen. I SPK vil det først se på hvordan lønnstrinnet er endret fra lønnsnedgangstidspunktet. Er lønnsnedgangen fra f.eks lønnstrinn 20 til lønnstrinn 16, og senere lønnsreguleringer øker lønnen opp til lønnstrinn 20 eller høyere, vil all pensjon regnes ut fra sluttlønnen. Normalt vil G-reguleringen gi større tillegg enn oppjustert beløp på et lønnstrinn. Hvis den tidligere lønnsregulerte lønnen er høyere enn sluttlønnen, vil den tidligere lønnen bli G-regulert.

6.7 Lønnsøkning siste 2 år

KS: Lønnsforhøyelse som skyldes lønnsregulering ved lokale forhandlinger etter hovedtariffavtalens kapittel 3.4.1, 3.4.2 og 5.2 skal i sin helhet inngå i pensjonsberegningen. Økning i pensjonsgrunnlaget som følge av lønnsforhøyelse etter andre forhandlingsbestemmelser i hovedtariffavtalen de siste 2 år før fratreden med alders pensjon, ses bort fra ved pensjonsberegningen med mindre lønnsforhøyelsen skyldes automatisk virkende lønnsregulering ved sentrale og lokale forhandlinger. I tillegg medregnes inntil 60 % av folketrygdens grunnbeløp gitt som individuelle lønnstillegg ved lokale lønnsforhandlinger. Med dette menes 60 % av grunnbeløpet på fratredelsestidspunktet ved lønn for hel stilling. Dersom lokalt fastsatt lønnsforhøyelse de siste 2 år, ut over unntakene nevnt i foregående ledd, likevel skal inngå i pensjonsberegningen, skal merpensjonen som følge av dette dekkes av arbeidsgiver i sin helhet. Når lønnen forhøyes med en virkningsdato senere enn siste regulering av folketrygdens grunnbeløp, medregnes lønnsøkningen som om den var skjedd fra samme dato som grunnbeløpsendringen.

SPK: Nye eller vesentlig endrede vakt-/turnustillegg og andre variable tillegg som gis lokalt til den enkelte arbeidstaker mindre enn 2 år før pensjoneringstidspunktet får ikke betydning for pensjonsgrunnlaget, dersom det ikke er en konsekvens av sentrale avtaler eller er begrunnet i arbeidsmessige forhold.

6.8 Regulering av pensjonsgrunnlag

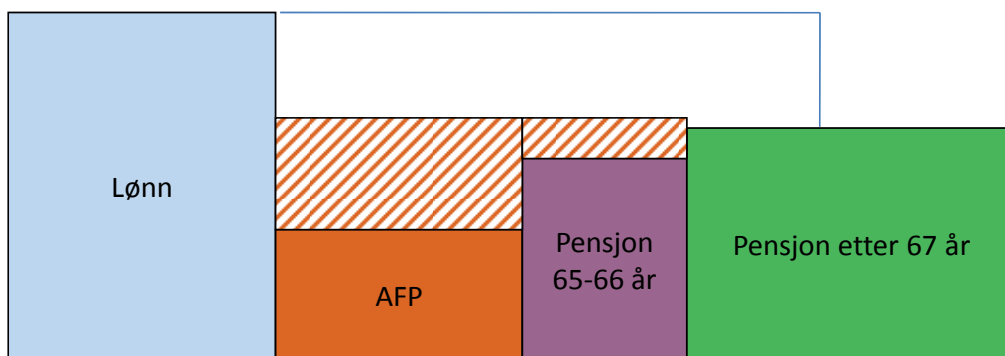
I alle de tilfeller hvor det på et senere tidspunkt skal foretas gjennomsnittsberegninger eller andre sammenligninger av grunnlag, skal grunnlagene reguleres på linje med det som i vedkommende tidsrom har skjedd med de løpende pensjoner. Normeringer og justeringer før medlemmets endelige pensjonering, men etter at lønnen opphørte, får ikke betydning for pensjonsgrunnlaget.

7. Alderspensjon

Bestemmelser om medlemskap er gitt i KS-vedtektenes kapittel 7. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 5.

7.1 Prinsippkisse alderspensjon

Etterfølgende figur viser alderspensjonen, inklusiv AFP for en statlig eller kommunalt ansatt med aldersgrense 70 år. Lønnen kan opphøre ved fylte 62 år og erstattes av AFP. Avhengig av alder, opptjeningstid i folketrygden og opptjeningstid i offentlig tjenstepensjonsordning kan AFP være høyere eller lavere enn fremtidig alderspensjon. Se nærmere om AFP i eget kapittel. Fra fylte 65 år overtar alderspensjonen dersom denne overstiger AFP. I SPK overtar en tjenstepensjonsberegnet AFP. AFP faller bort seinest ved fylte 67 år, og erstattes av alderspensjon samordnet med folketrygdens alderspensjon. Etter eget valg kan personen velge å fortsette i arbeid frem til fylte 70 år. Fremtidig årlig pensjon vil, forutsatt full pensjonsopptjening, være uavhengig av pensjoneringstidspunktet.

Beregning

$$A = 66\% * P * (t/n) * d$$

A = årlig brutto alderspensjon før samordning

P = pensjonsgrunnlag, maks. lik 12G, hvor G er lik folketrygdens grunnbeløp

t = medlemstid avrundet til hele år, maks. lik n

n = krav til full medlemstid, 30 år ved direkte overgang til pensjon. For de som fratrer med oppsatt pensjon er kravet antall år som er mulig å oppnå frem til aldersgrensen/67 år, min.30 år, maks 40 år

d = deltid i % av full stilling

Pensjonsopptjeningen skal skje lineært, dvs. man skal opptjene like store deler av full pensjon for hvert år man er medlem.

7.2 Vilkår for å få alderspensjon

Fratrer et medlem helt eller delvis, og stillingsreduksjonen utgjør minst 10 % av full stilling, har det rett til alderspensjon beregnet etter formel ovenfor dersom

1. aldersgrensen er nådd eller
2. sum av alder og medlemstid er minst 85 år og det ikke er mer enn 3 år igjen til aldersgrensen eller
3. medlemmet har fylt 67 år eller
4. medlemmet har fylt 65 år og har minst 10 års medlemstid etter fylte 50 år eller

5. medlemmet har fylt 65 år og fyller vilkårene i § 4 i vedtektene for avtalefestet pensjon (AFP) i KS' tariffområde eller tilsvarende krav i andre AFP-vedtekter som måtte gjelde for vedkommende eller

6. medlemmet fratradte før fylte 65 år, fylte vilkårene for avtalefestet pensjon ved fratreden og har nå fylt 65 år.

Stillingsreduksjonen regnes med utgangspunkt i stillingsprosent ved utløpet av siste kvartal før fratreden.

Medlemmer og andre arbeidstakere ansatt hos arbeidsgiver tilsluttet kommunal tjenestepensjonsordning har rett til alderspensjon frem til fylte 67 år som minst utgjør AFP-beregnet pensjon dersom de går direkte over fra AFP, eller fratrer etter fylte 65 år.

Forutsetningen er at de er omfattet av tariffavtale om AFP, og fyller kravene i pkt. 5 eller 6 ovenfor.

SPK: Må ha oppfylt kravet om 10 års medlemstid etter fylte 50 år for å få alderspensjon fra 65 år når aldersgrensen for stillingen er 70 eller 68 år.

7.3 Beregning av alderspensjon ved stillingsnedgang

KS: Ved delvis fratreden kan det utbetales gradert alderspensjon. Dersom arbeidstakeren har opptjent all pensjon i full stilling, settes pensjonsgraden lik nedgangen i stillingsprosent. Har arbeidstakeren opptjent pensjon i stilling med deltid, beregnes først en nedgang med utgangspunkt i gjennomsnittlig stillingsprosent. Deretter settes pensjonsgraden lik nedgangen i prosent av gjennomsnittlig stillingsprosent. Ved endelig fratreden regnes den resterende pensjon for seg.

SPK: En arbeidstaker som samtidig tjener opp rett til pensjon i mer enn ett arbeidsforhold og fratrer et av disse med rett til løpende pensjon, får pensjon regnet av pensjonsgrunnlaget og tjenestetiden for dette arbeidsforhold. Dersom en arbeidstaker som fratrer sin stilling med rett til straks løpende pensjon, i tillegg har rett til oppsatt pensjon fra en annen stilling fra et senere tidspunkt, kommer den oppsatte pensjonen til utbetaling fra samme tidspunkt som den straks løpende pensjonen. Dette praktiseres kun når den oppsatte rettigheten er i SPK. Dersom den oppsatte pensjonen kommer fra et annet selskap inn under Overføringsavtalen, vil den oppsatte retten først bli utbetalt når aldersgrensen/67 år for denne rettigheten nås.

7.4 Barnetillegg til alderspensjon

Forsørger medlemmet barn under 18 år, skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på 10 % av alderspensjonen. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 % av pensjonsgrunnlaget. Er pensjonen redusert pga manglende medlemstid eller gradert etter stillingsprosent, reduseres maksimumsbeløpet tilsvarende.

7.5 Samtidige arbeidsforhold

Et medlem som samtidig tjener opp rett til pensjon i mer enn ett arbeidsforhold og fratrer et av disse med rett til løpende pensjon, får pensjonen beregnet etter regler som fastsettes av TPO. Dette reguleres også av Overføringsavtalen.

7.6 Ny innskuddspliktig stilling

KS: Løpende alderspensjon reduseres eller faller bort dersom pensjonisten på ny tar innskuddspliktig stilling. Denne bestemmelsen gjelder tilsvarende dersom pensjonisten tar stilling som er innskuddspliktig i annen pensjons ordning som går inn under Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse.

KS: Alderspensjonen faller helt bort dersom forskjellen mellom registrert stillingsprosent ved utløpet av siste kvartal før fratreden og ny stillingsprosent er mindre enn 10 prosentenheter. Er forskjellen minst 10 prosentenheter, utbetales fortsatt pensjon beregnet etter reglene som beskrevet i punkt 7.3.

KS: Opphør og endringer i pensjonen skjer fra dag til dag eller kvartal til kvartal, avhengig av stilling

SPK: Retten til oppsatt pensjon faller bort dersom medlemmet på ny blir innskottspliktig i Pensjonskassen. Tjenestetiden medregnes som pensjongivende i den nye stilling. Løpende alderspensjon faller også bort ved ny innskottsplikt dersom grunnlaget i den nye stilling er minst like stort som grunnlaget i den tidligere stilling. Er grunnlaget i den nye stilling mindre, utbetales pensjon av forskjellen mellom grunnlagene. Dersom medlemmet ved endelig fratreden ikke har rett til straks å få pensjon for den siste stilling, får han igjen sin opprinnelige pensjon inntil han når aldersgrensen i den siste stilling, eller fyller 67 år, eller tar ut AFP fra 65 år. Fra da av får han pensjon beregnet etter den samlede tjenestetid.

SPK: Opphør og endringer i pensjonen etter bestemmelse i foregående ledd skjer fra den første i måneden etter at den begivenhet fant sted som førte til opphøret eller endringen.

***Kommentar:** SPK (Staten) har innført egen pensjonistavlønning. Det samme har HSH i sine tariffavtaler. Det er sannsynlig at denne problemstillingen med lønn – pensjon – pensjonistlønn bli endret når tjenestepensjonsordningen tilpasses ny folketrygd. Her blir regelen at man kan både få full pensjon og ha så stor inntekt som man ønsker (oppnår innenfor satsene for pensjonistavlønning). Se også 2.1 nest siste avsnitt.*

7.7 Samordning av alderspensjonen

Alderspensjonen samordnes med folketrygdens ytelser i samsvar med samordningsloven.

KS: Pensjonsleverandør kan pålegge den pensjonsberettigede å søke om de ytelser vedkommende er berettiget til etter folketrygdloven. Dersom slik søknad ikke umiddelbart fremsettes etter skriftlig pålegg fra pensjonsleverandør, kan pensjonsleverandør foreta samordning som om slike ytelser var tilstått, eventuelt kan pensjonsleverandør bestemme at pensjonen i sin helhet skal falle bort.

SPK: Har medlemmet etter bestemmelsene i folketrygdloven § 19-6 ikke tatt ut hel alderspensjon fra folketrygden, skal det bare utbetales en så stor forholdsmessig del av den oppsatte alderspensjon fra Pensjonskassen som svarer til den forholdsmessige del av alderspensjonen fra folketrygden som er tatt ut.

7.8 Fradrag for sykepenger

KS: Sykepenger fra folketrygden, beregnet av samme inntekter som har vært pensjonsgivende for alderspensjonen, går til fradrag i sin helhet dersom alderspensjonen er beregnet på grunnlag av full tjenestetid. Er alderspensjonen ikke beregnet for full tjenestetid, skal fradragsbeløpet avkortes forholdsmessig. Max. sykepengedato er avgjørende for pensjonsgrunnlaget.

SPK: Ved fastsetting av uførepensjon skal det tas hensyn til sykepenger som medlemmet mottar etter lov om folketrygd. Departementet kan fastsette nærmere regler herom.

7.9 Alderspensjon eller AFP

Alderspensjonen reduseres eller faller bort dersom pensjonisten tar annen medlemspliktig stilling. Dersom pensjonisten velger å ta arbeid som ikke medfører ny pensjonsopptjening innenfor offentlig sektor, beholdes pensjonen uten noen form for reduksjon.

AFP reduseres forholdsmessig dersom pensjonisten fortsetter med inntektsgivende arbeid. Pensjonsgiverne utbetaler beste pensjon av AFP og ordinær alderspensjon dersom ikke pensjonisten ønsker ordinær alderspensjon. Årsak til et slikt valg vil normalt være fortsatt arbeidsinntekt av en slik art at den kan beholdes uten konsekvenser for pensjonen. Evt. omvalg godtas kun i første fase etter oppstart av pensjon dersom manglende regelforståelse har ført til slikt feil valg.

SPK: Godtar ikke omvalg av ordinær pensjon eller AFP.

7.10 Vartpenger

Innenfor KS-området er det ingen regler for vartpenger.

SPK: Når et medlem som ikke omfattes av tjenestemannsloven fratrer sin stilling, enten fordi den inndras eller etter oppsiing uten egen skyld og han verken har rett til straks å få alderspensjon etter § 21, eller med hjemmel i annen bestemmelse har krav på å beholde sin lønn, kan Pensjonskassens styre gi ham vartpenger hvis det antas at det vil være vanskelig for ham å skaffe seg et høvelig arbeid. Vartpenger skal fastsettes for høyst tre år om gangen. Departementet fastsetter nærmere regler om vartpenger jfr forskrift av 17.12.2003.

7.11 Utbetalingsregler

KS: Alderspensjon løper fra den dag medlemmet ikke lenger oppebærer lønn. AFP utbetales likevel ikke før første i måneden etter fylte 62 år.

SPK: Alderspensjon løper fra den første dag i måneden etter at medlemmet ikke oppebærer lønn

For oppsatte pensjonsrettigheter starter utbetaling fra det tidspunkt det blir utbetalt alderspensjon fra folketrygden eller fra den første dag i måneden etter at medlemmet når aldersgrensen.

SPK: dog tidligst fra den første dag i måneden etter fylte 65 år.

SPK: Når særlige lønnsforhold gjør det rimelig, kan utbetaling av alderspensjon etter § 21 settes i gang fra den første dag etter at lønnen er opphørt. Slik tidlig igangsetting av utbetaling forekommer sjeldent.

Alderspensjon løper ut måneden etter den måned den berettigede dør. Alderspensjon løper ytterligere 1 måned dersom medlemmet etterlater seg ektefelle, registrert partner eller pensjonsberettiget barn.

Barnetillegg løper ut måneden etter barnets død, likevel ikke ut over den måned barnet fylte 18 år.

8. Ektefelle-/partnerpensjon

Bestemmelser om ektefelle-/partnerpensjon er gitt i KS-vedtektenes kapittel 9. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 7.

8.1 Hvem er pensjonsberettigede

Gjenlevende ektefelle etter et medlem har rett til ektefellepensjon (enke- eller enkemannspensjon). Det samme gjelder gjenlevende ektefelle etter tidligere medlem som mottok avtalefestet pensjon eller alderspensjon.

Gjenlevende partner som er registrert i medhold av partnerskapsloven, har samme rett til ytelse etter dette kapittel som gjenlevende ektefelle og fraskilt ektefelle.

Rett til ektefellepensjon inntreffer ikke når medlemmet dør innen et år etter innmelding i pensjonsordningen eller etter at ekteskapet ble inngått, og dødsfallet skyldes sykdom som medlemmet led av ved tilsetningen eller ekteskapsinngåelsen og som en av ektefellene må antas ha kjent til.

SPK: Innen et år etter ansettelsen.

SPK: Når særlige grunner taler for det, kan Pensjonskassens styre gi hel eller delvis pensjon i disse tilfellene.

***Merknad:** Det er streng praksis for slike tilfeller, totalsituasjonen vurderes. Momenter som tas i betraktning er langt forutgående samboerskap, små barn å forsørge, pleiet foreldre over flere år svak økonomi og gjenlevendes alder.*

SPK: Hvis et medlem er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom eller kjennelse foreligger, kan Pensjonskassens styre gi ektefellen hel eller delvis pensjon i disse tilfellene.

8.2 Opphør ved gjengifte – pensjon etter flere

Løpende ektefellepensjon opphører dersom gjenlevende ektefelle inngår nytt ekteskap, men den begynner å løpe igjen dersom det nye ekteskap oppløses ved død eller skilsmisse. Har vedkommende rett til ektefellepensjon fra denne pensjonsordningen også etter den siste

ektefelle, kan den samlede ektefellepensjon ikke overstige ektefellepensjonen etter 30 års medlemstid etter den ektefelle som hadde det høyeste pensjonsgrunnlag.

Når en ektefellepensjon er opphørt fordi gjenlevende ektefelle har inngått nytt ekteskap, kan pensjongiver bestemme at vedkommende skal få sin pensjon helt eller delvis tilbake dersom ektefellene samlet ikke har tilstrekkelige eksistensmidler.

SPK: ... på grunn av forhold som er inntrådt etter at ekteskapet er inngått, har mistet ervervsevnen og ektefellene ikke har tilstrekkelige eksistensmidler.

Stans og igangsetting av pensjon i henhold til denne paragraf skjer fra og med måneden etter at den begivenhet fant sted som betinget stansen eller igangsettingen.

8.3 Samboere

Samboere har ikke rett til etterlattepensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger.

8.4 Fraskilte

Fraskilt ektefelle har rett til ektefellepensjon dersom ekteskapet varte i minst 10 år og den fraskilte var minst 45 år ved skilsmissen. Avdøde må ha vært medlem av tjenestepensjonsordningen før skilsmissen. Retten opphører dersom den fraskilte inngår nytt ekteskap før medlemmet dør. Var medlemmet gift på ny, fordeles pensjonen mellom de berettigede i forhold til hvor mange påbegynte år hver av dem var gift med medlemmet. Nærmere bestemmelser fremgår av ekteskapsloven §§ 86-89.

8.5 Beregning

Full årlig enke- eller enkemannspensjon skal utgjøre 9 prosent av det pensjonsgrunnlaget som det avdøde medlemmet hadde (nettopensjon), se likevel neste avsnitt. Dersom det ikke er opparbeidet full tjenestetid avkortes pensjonen, se kapittel 3.

Når den gjenlevende ektefellen er født før 1. juli 1950, og den avdøde ble medlem første gang før 1. juli 2000, ytes det enke- og enkemannspensjon etter denne bestemmelsen. Full årlig enke- eller enkemannspensjon skal utgjøre 39,6 prosent av det pensjonsgrunnlaget som det avdøde medlemmet hadde (bruttopensjon).

Det samme gjelder for enker etter en mannlig arbeidstaker med medlemskap fra før 1. oktober 1976. Enkelte arbeidsgiveres pensjonsordninger har andre grenser enn 1.oktober 1976, se Overføringsavtalen (Pensjonskasser som pr 30.4.2004 hadde en annen dato kan beholde denne)

SPK: Dersom medlemmet ikke var i stilling pr 1.oktober 1976, må medlemmet ha minst 3 år tjenestetid i en tidligere periode for at gullenkereglene skal anvendes.

Merknad: Innenfor KS-området er det ingen 3-årsregel. I SPK gjelder 3-årsregelen all opptjening innenfor Overføringsavtalen.

8.6 SPK: Særregel tjenestetid

Finner Pensjonskassens styre det godtgjort at medlemmets død skyldes skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal det ytes full enke- eller enkemannspensjon uten hensyn til tjenestetiden.

8.7 Reduksjon for inntekt og annen pensjon

Reduksjonen gjelder kun for bruttopensjon. Reduksjonen gjelder heller ikke for enker etter menn som ble medlemmer i offentlig tjenstepensjonsordning før 1.10.1976. Enkelte arbeidsgiveres pensjonsordninger har andre grenser enn 1.oktober 1976, se Overføringsavtalen

Først reduseres pensjonen etter dette avsnitt: Dersom den gjenlevende ektefellen samtidig har rett til uføre- eller alderspensjon fra denne eller fra en annen tjenstepensjonsordning, skal enke- eller enkemannspensjonen fra denne ordning ikke utbetales med større beløp enn at samlet pensjon svarer til 60 prosent av summen av vedkommendes egen pensjon og den pensjonen den avdøde var berettiget til som uførepensjonist etter full uførhet eller som alderspensjonist.

***Kommentar:** Etter Samordningsloven skal det samordnes med offentlig tjenstepensjon. Opptjening fra private tjenstepensjonsordninger faller utenfor, selv om disse i mange tilfeller gir tilsvarende pensjoner som den offentlige tjenstepensjonsordningen.*

Dernest reduseres pensjonen slik: Dersom den gjenlevende ektefellen er yngre enn 70 år og har eller kan forventes å få arbeidsinntekt, reduseres pensjonen etter bestemmelsen her. Ytelser fra folketrygden som er nevnt i folketrygdloven § 17-8 fjerde ledd er likestilt med arbeidsinntekt. Ved fastsetting av forventet inntekt legges det vekt på arbeidsmulighetene på hjemstedet og omstendigheter som framgår av folketrygdloven § 17-8. Pensjonen skal ikke reduseres når den faktiske eller forventede inntekten på årsbasis er mindre enn halvparten av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonen reduseres med 40 prosent av inntekt over halvparten av grunnbeløpet. Har den gjenlevende ektefellen fylt 67 år, skal enke- eller enkemannspensjonen ikke avkortes med mindre pensjonisten faktisk har arbeidsinntekt.

KS: Når gjenlevende er fylt 70 år reduseres ikke pensjonen som følge av ervervsinntekt.

***Merknad:** SPK har ingen tilsvarende aldersbegrensning.*

Skjer det en vesentlig endring i de forhold som har vært avgjørende for fastsettelsen av enke- eller enkemannspensjonen, kan saken prøves på nytt, og pensjonen endres eller falle bort. Når spørsmål om overgangsstønad eller pensjon fra folketrygden til gjenlevende ektefelle er avgjort, skal pensjonen fra Pensjonskassen fastsettes etter den inntekten som er lagt til grunn i folketrygden.

KS: Hvis departementet gir nærmere forskrifter for fastsettelse av ektefellepensjonen i Statens Pensjonskasse, gjøres tilsvarende bestemmelser gjeldende for denne pensjonsordningen.

8.8 Samordning av etterlattepensjon

Bruttoberegnet etterlattepensjon samordnes med folketrygdens ytelser i samsvar med samordningsloven. Nettoberegnet etterlattepensjon samordnes ikke.

8.9 Utbetalingsregler

Ektefellepensjonen løper fra og med første i den måneden medlemmet dør, og til og med utgangen av måneden etter enken/enkemannen/partnerens død.

9. Barnepensjon

Bestemmelser om barnepensjon er gitt i KS-vedtektenes kapittel 10. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 7.

Barnepensjon utbetales til barn etter avdøde medlemmer.

9.1 Beregning av barnepensjon etter person død 1.1.2001 og senere

Barnepensjonen utgjør 15 % av pensjonsgrunnlaget avdøde hadde. Pensjonen opphører ved barnets fylte 20 år. Dersom det ikke er opparbeidet full tjenestetid avkortes pensjonen, se kapittel 3. Pensjonen samordnes ikke med andre trygder.

9.2 Barnepensjon etter person død før 1.1.2001

Pensjonen beregnes som en bruttopensjon og samordnes med folketrygdens barnepensjon. Pensjonen opphører ved barnets fylte 18 år. For disse kan pensjonsgiver tilstå hel eller delvis pensjon inntil 21 år dersom omsynet til barnets utdanning gjør det rimelig og barnet ikke forsørger seg selv og ikke har midler til det. Kan også tilstå etter fylte 21 år dersom pliktig militærtjeneste er utført i tidsrommet 18-21 år, med tilsvarende mertid som militærtjenestens lengde.

9.3 Når begge foreldre er døde

Har barnet rett til barnepensjon etter både moren og faren, får barnet pensjon etter hver av dem.

9.4 Fosterbarn, stebarn, adoptivbarn

KS: Pensjonsleverandør kan tilstå barnepensjon også til stebarn og pleiebarn som avdøde forsørget.

SPK: Pensjonskassens styre kan gi barnepensjon til den avdødes stebarn og pleiebarn etter bestemmelsene i første til sjuende ledd. Pensjonskassen kan også gi pensjon til unnnfanget, men ikke født barn ved medlemmets død. Barnepensjonen utbetales i så fall fra fødselen.

***Merknad:** Pensjon vil kun tilstås dersom avdøde hadde forsørgelsesplikt.*

9.5 Særregler SPK

1. Finner Pensjonskassens styre det godtgjort at medlemmets død skyldes skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal det ytes full barnepensjon uten hensyn til tjenestetiden.
2. Når et medlem dør, har gjenlevende barn rett til barnepensjon. Det samme gjelder når det er avsagt dom eller kjennelse for at medlemmet formodes å være død. Inntil dom eller kjennelse foreligger, kan Pensjonskassens styre innvilge hel eller delvis pensjon.

9.6 Utbetalingsregler

Barnepensjonen løper fra og med første i den måneden medlemmet dør, og til og med utgangen av måneden barnet når opphørsalderen.

10. Uførepensjon

Bestemmelser om uførepensjon er gitt i KS-vedtektenes kapittel 8. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i kapittel 2.

10.1 Vilkår for uførepensjon

Et medlem som ikke kan fortsette i sin vanlige stilling på grunn av sykdom eller skade og som derved mister eller får redusert sin arbeidsinntekt, har rett til uførepensjon.

Uførepensjon utbetales ikke så lenge medlemmet har rett til sykepenger etter lov om folketrygd eller har rett til lønn fra arbeidsgiver i henhold til sentralt avtalt tariffavtale. Ved vurdering av om det foreligger sykdom brukes det samme sykdomsbegrepet som folketrygden bruker til enhver tid.

Kan attføring være hensiktsmessig, kan det i stedet for uførepensjon tilstås attføringspensjon. For attføringspensjon gjelder samme regler som for uførepensjon.

Bestemmelsene om uførepensjon gjelder tilsvarende for medlem som fratrer sin stilling på grunn av alderssvikelse etter fylte 64 år, såfremt medlemmet har hatt sammenhengende tjeneste i minst 5 år umiddelbart før fratreden.

Krav om uførepensjon og uføregrad avgjøres av den enkelte Pensjonsleverandør/SPK. Dersom folketrygden har innvilget uførepensjon er regelen at folketrygdens vedtak skal følges, men det kan fravikes i særlige tilfeller. Avgjøres av Pensjonsleverandør/SPK

SPK: Benytter kun betegnelsen uførepensjon

10.2 Beregning av uførepensjon

Uførepensjonen beregnes på tilsvarende måte som alderspensjonen og omfatter også barnetillegg etter samme regler. Beregnet pensjon ut fra pensjonsgrunnlag, stilling og opptjeningsstid multipliseres deretter med uføregrad (0 – 100%).

KS: Pensjonen beregnes ut fra det pensjonsgrunnlag, medlemmet har på det tidspunkt rett til lønn fra arbeidsgiver opphører i henhold til sentral tariffavtale og den medlemstid medlemmet ville ha fått om det hadde blitt stående i sin stilling til aldersgrensen. Pensjonsgrunnlaget beregnes likevel ut fra den stillingsprosent medlemmet hadde ved utløpet av siste kvartal før det ble ufør dersom stillingsprosenten på dette tidspunkt er høyere enn gjennomsnittlig stillingsprosent beregnet etter reglene for gjennomsnittlig deltid.

KS: Pensjonen reguleres som om den var igangsatt fra det tidspunkt rett til lønn i henhold til sentral tariffavtale opphører.

SPK: Uførepensjonen til medlem i stilling beregnes etter det pensjonsgrunnlag (sluttgrunnlag, ikke gjennomsnitt) medlemmet har på det tidspunkt uførepensjonen skal begynne å løpe og den tjenestetid medlemmet ville ha fått om han var blitt stående i stillingen til aldersgrensen. Et medlem som blir gitt uførepensjon fra et tidspunkt etter 1. mai 1975 skal ha pensjonsgrunnlaget flyttet opp til høyere lønnstrinn etter hvert på tilsvarende måte som vedkommende ville ha fått automatisk lønnsopprykk ved fortsatt arbeid i stillingen fram til aldersgrensen, dog ikke opprykk høyere enn til lønnstrinn 6. Dersom det anses godtgjort at arbeidstakeren på grunn av den sykdom eller svakhet som ligger til grunn for pensjoneringen, har måttet redusere sin arbeidsinnsats, slik at pensjonsgrunnlaget har gått ned, kan det ved bevilgningen bestemmes at det høyere grunnlag legges til grunn for pensjoneringen, og at det også gis virkning for tjenestetidsberegningen, selv om det ikke har vært utbetalt pensjon for det tidsrom det gjelder.

SPK: Ved fastsetting av uførepensjon skal det tas hensyn til sykepenges som medlemmet mottar etter lov om folketrygd. Departementet kan fastsette nærmere regler herom. Denne bestemmelsen tilsvare KS-bestemmelsen i vedtektenes § 8-1, 2.ledd

SPK: Finner pensjonskassens styre det godtgjort at uførheten skyldes skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal pensjonen uansett tjenestetiden være lik full alderspensjon. Ellers gjelder bestemmelsene i om avkortning for uføregrad.

SPK: For en tid av inntil to år kan uførepensjonen forhøyes inntil pensjonsgrunnlaget med fradrag av innskott, når kassens styre finner at medlemmet ved ny opplæring kan antas å bli i stand til å skaffe seg annet høvelig arbeid.

Merknad: Den vesentlige forskjell mellom KS og SPK er fastsettelse av pensjonsgrunnlaget for personer i varierende deltidstillinger, hvor KS gir pensjon ut fra gjennomsnittlig deltid dersom denne er høyere enn aktuell deltid.

SPK beregner straks begynnende /løpende uførepensjon ut fra faktisk stillingsprosent på pensjoneringstidspunktet.

10.3 Samordning av uførepensjonen

Uførepensjonen samordnes med folketrygdens ytelser i samsvar med samordningsloven.

10.4 Overgang til alderspensjon

En uførepensjonist skal ha alderspensjon fra og med måneden etter at han når aldersgrensen for den stilling han har fratrudd, og mister samtidig retten til uførepensjon.

10.5 Fastsettelse av uføregrad

Uførepensjonen fastsettes etter en uføregrad som svarer til den reduksjon av inntekt uførheten har medført. Som stillingsprosent før uførheten regnes stillingsprosent ved utløpet av siste kvartal før medlemmet ble ufør.

Merknad: Dette er KS-formuleringen, SPK har beskrevet det annerledes, men med samme realiteter

Når medlemmet blir tilstått uførepensjon/tidsbegrenset uførestønad fra folketrygden, skal uførepensjon etter bestemmelsene i disse vedtekter ytes etter samme uføregrad som i folketrygden. Pensjonsgiver kan fravike denne uføregrad når særlige grunner tilsier det. Avvikene kommer fortrinnsvis ved deltidstillinger.

Uførepensjonen kan avkortes eller falle bort selv om medlemmet er udyktig til tjeneste i sin stilling dersom vedkommende må antas å kunne skaffe seg annet høvelig arbeid. Uavkortet attføringspensjon kan likevel tilstås for en tid av inntil 2 år fra pensjonen begynte å løpe. Uavkortet uførepensjon kan dog tilstås for en tid av inntil to år fra pensjonen begynte å løpe.

10.6 Revurdering

Spørsmålet om fortsatt uførepensjon og uføregraden kan til enhver tid tas opp til ny behandling.

10.7 Karens

Rett til uførepensjon inntreer ikke når uførheten inntreer innen 2 år etter innmeldingen og skyldes en sykdom eller lyte som medlemmet led av da det ble innmeldt og som det må antas at medlemmet da kjente til.

Det skal ses bort fra økning av stillingsprosent eller lønn senere enn 2 år før uførheten inntreer, dersom uførheten skyldes en sykdom eller lyte medlemmet led av ved økningen og som det må antas at medlemmet da kjente til. Dette gjelder likevel ikke lønnsforhøyelser som skyldes automatisk virkende lønnsregulativ eller en alminnelig lønnsregulering.

Rett til uførepensjon inntreer ikke når medlemmet forsettlig er skyld i at det er blitt udyktig til å utføre sin tjeneste. Medlemmet har heller ikke rett til uførepensjon dersom det uten rimelig grunn nekter å ta imot tilbud om behandling, rehabilitering eller yrkesmessig attføring. Når særlige grunner taler for det, kan Pensjonsleverandør/SPK tilstå hel eller delvis pensjon i disse tilfellene

KS: For medlemmer med varierende arbeidstid kan pensjonsleverandør vedta nærmere regler for anvendelse av karensbestemmelsene. Vurderes ut fra laveste deltid i 2-årsperioden.

10.8 Medisinsk undersøkelse

Medlem som gjør krav på uførepensjon, plikter å la seg undersøke av lege, eventuelt legge seg inn på sykehus for undersøkelse, dersom pensjonsgiver ber om det. Legeerklæring avgis på et skjema som fastsettes av pensjonsgiver.

Undersøkelsen og legeerklæring betales av pensjonsgiver.

Den som oppbærer uførepensjon, plikter å skaffe ny legeerklæring når pensjonsgiver forlanger det. Har pensjonisten selv krevd ny behandling og revurdering, kan pensjonsgiver forlange at vedkommende selv skal betale omkostningene.

10.9 Minste uføregrad

Det er ingen minstegrense for uføregrad.

10.10 Samordning mot inntekt

Uførepensjonen er innvilget som følge av sykdom eller skade som medfører at en ikke lengre kan fortsette i, eller må redusere sin stilling. Dersom inntekten ut over normal inntektsendring endres etter innvilgelse av uførepensjon, skal også uføregraden endres. Uføre opprettholder medlemskapet i tjenstepensjonsordningen for sin friske del, selv om arbeidstiden da er under minstekravet, f eks 14 timer pr uke.

10.10.1 Arbeidsforsøk

Dersom en som ledd i arbeidsforsøk prøver seg i annet arbeid eller utvidet stilling, kan en etter søknad i forkant, få innvilget en hvilende pensjonsrett. Dette medfører at pensjonen starter opp igjen med uendrede betingelser dersom forsøket ikke lykkes.

10.10.2 Inntekt fra offentlig arbeidsgiver

Alle endringer i inntekt etter fastsettelsen av uførepensjonen, slik som endring av stilling, bortfall eller økning av tilleggslønn eller ekstravakter må meldes fra til pensjongiver. Pensjonen vil bli endret, og det kan føre til etterbetaling eller til tilbakebetaling.

10.10.3 Inntekter fra arbeidsgivere som ikke har offentlig tjenstepensjonsordning

Uførepensjonister kan i enkelte tilfeller ha en viss årlig arbeidsinntekt uten at pensjonen påvirkes. For delvis uføre en det allerede en forutsetning om inntekt i tillegg til pensjonen. Ordningen med friinntekt gjelder kun personer med uførepensjon fra pensjongiver og uførepensjon eller tidsbegrenset uførepensjon fra folketrygden. Dvs at ordningen gjelder ikke personer med attføringspensjon, attføringspenger eller rehabiliteringspenger.

Maksimal årlig friinntekt er lik (folketrygdens grunnbeløp x uføregrad x deltid før sykemelding). Dersom friinntekten overskrides reduseres pensjonen for hele arbeidsinntekten, og man får i praksis en lavere uføregrad. Dette får også konsekvenser for den fremtidige pensjonsopptjeningen i den offentlige ordningen. Dersom man ikke på ny blir innvilget uførepensjon opp til tidligere grad, eller øker den friske stillingsdelen tilsvarende, påvirkes fremtidig alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen.

Folketrygden og de kommunale tjenstepensjonsordningene har ulike regler for friinntekt. Dette kan medføre at tjenstepensjonen reduseres uten at folketrygden foretar en tilsvarende reduksjon.

SPK: Folketrygdens grense for inntekt ved siden av uførepensjon er 1 G. SPK benytter samme regel som folketrygden for uføregrader på minst 50 %. Ved lavere uføregrad reduseres friinntektsgrensen. Dersom det blir gitt rehabiliterings- eller attføringspenger er det ingen friinntekt.

10.11 Medlemsinnskudd

Så lenge det løper uførepensjon, har medlemmet rett til å bli helt eller delvis fritatt for å betale det innskudd som er fastsatt for vedkommende. Innskuddsfritaket grad retter seg etter graden av arbeidsuførheten.

10.12 Utbetalingsregler

KS: Uførepensjon løper fra det tidspunkt medlemmet ikke lenger har rett til lønn eller sykepengar.

SPK: Uførepensjon skal utbetales fra og med den måned medlemmet fyller vilkåret for å få pensjon. Når særlige forhold gjør det rimelig, kan utbetaling av uførepensjon settes i gang fra den dag lønnen opphører og stanses fra den dag vedkommende gjeninntre i lønnet arbeid.

11. AFP i offentlig sektor

AFP (avtalefestet pensjon) er en pensjon som er fremforhandlet mellom tariffpartene og gir pensjon tidligst fra fylte 62 år. AFP opphører når en høyere offentlig tjenstepensjon kommer til utbetaling, senest ve fylte 67 år. AFP-bestemmelsene er gitt i egne vedtekter, vedlegg 4, for KS-området. For statens ansatte fremgår bestemmelsene av Hovedtariffavtalens punkt 4.2.

KS: Den som tar ut AFP kan ikke samtidig ta ut pensjon fra tjenstepensjonsordningen. Retten til å fratrukke med AFP skal for øvrig ikke berøre de rettigheter og plikter som følger av tjenstepensjonsordningens ordinære regler, herunder eventuelle særaldersgrenser.

KS: Ordningen med AFP fra 62 år til 65 år er ikke en del av tjenstepensjonsordningen og finansieres særskilt. Fra 65 år inngår AFP som en del av rettighetene fra tjenstepensjonsordningen, uavhengig av om pensjonisten mottar pensjon beregnet etter reglene i pensjonskassen, eller etter reglene for beregning av AFP.

11.1 Beregning av AFP

AFP beregnes etter folketrygdens regler med et fast tillegg, dvs at AFP er lik det pensjonen ville blitt i folketrygden dersom pensjonisten fra samme tidspunkt fikk utbetalt uførepensjon fra folketrygden for 100% uførhet, med tillegg av et skattepliktig beløp på kr.20.400 pr år. Pensjonen kan ikke overstige 70 % av tidligere pensjongivende inntekt i folketrygden på årsbasis ved fratredelsen. Inntekten defineres som de 3 beste inntektsår av de 5 siste inntektsårene før året før pensjonen tas ut.

Fra fylte 65 år beregnes AFP etter reglene i tjenstepensjonsordningen dersom vilkårene for dette er til stede og dersom det gir en høyere utbetaling.

11.2 AFP 62 - 64 år

Dersom pensjonisten har rett til pensjon både etter tjenstepensjonsordningens regler og etter AFP, så utbetales den høyeste av pensjonene. Pensjonisten kan likevel velge å ta ut pensjon fra tjenstepensjonsordningen selv om den er lavere. Pensjonisten kan derved slippe pensjonsreduksjon ved samtidig ervervsinntekt.

11.3 AFP 65 - 66 år

KS: Samme regler som for aldersgruppen 62-64 år.

SPK: Det utbetales en tjenstepensjonsberegnet AFP. I tillegg utbetales eventuell differanse opp til folketrygdberegnet AFP.

***Merknad:** SPKs regler minst gunstige som følge av at hele pensjonen for SPK-pensjonister med aldersgrense 70 år samordnes mot inntekt etter AFP-reglene.*

11.4 Kriterier for tildeling

Alder

Arbeidstakere må ha fylt 62 år, og fratre med minst 10 % av full stilling. Medlemmer av kommunale/fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger har rett til AFP beregnet etter reglene i pensjonsordningen, dersom de har fylt 65 år, har fratrudd med minst 10 % av full stilling, og enten har minst 10 års medlemskap i pensjonsordningen etter fylte 50 år eller fyller vilkårene i § 3.

§ 3 Vilkår

For å få rett til AFP må arbeidstakeren være tilsatt i lønnet arbeid fram til uttakstidspunktet. Arbeidstakere som må slutte i arbeid på grunn av sykdom anses likevel som tilsatt i hele sykepengeperioden, likevel ikke lenger enn 52 uker.

Arbeidstakeren må ha vært sammenhengende tilsatt i minst 20 % stilling, med en pensjonsgivende inntekt som på årsbasis overstiger grunnbeløpet i folketrygden, jf. § 4, hos samme arbeidsgiver eller annen arbeidsgiver med pensjonsordning omfattet av Overføringsavtalen mellom offentlige tjenstepensjonsordninger de siste 3 år.

Sammenhengende medlemskap i arbeidsgivers tjenstepensjonsordning regnes i denne forbindelse som sammenhengende tjeneste.

De som permitteres i samsvar med permitteringsloven av 6.5.1988 beholder retten til AFP i den tiden de er permittert. Det samme gjelder de som har velferdspolis i inntil 3 måneder og de som har permisjon i medhold av Hovedavtalen eller Hovedtariffavtalen for å inneha offentlig verv eller tillitsverv.

Det er et vilkår at arbeidstakeren ikke mottar noen tjenstepensjon eller andre ytelser som er finansiert av arbeidsgiver på uttakstidspunktet, uten motsvarende arbeidsplikt.

Se § 7, tredje ledd, vedrørende de som får utbetalt ytelser fra folketrygden.

Arbeidstakere som er tilsatt i både privat sektor og innen KS` tariffområde med rett til AFP-pensjon, på det tidspunkt de fratrer med AFP, har bare rett til AFP og AFP-tillegget fra sin hovedarbeidsgiver.

Med hovedarbeidsgiver menes den arbeidsgiver hvor vedkommende hadde den høyeste arbeidsinntekten det siste kalenderåret før fratredelsen. Arbeidstakeren må oppfylle opptjeningskravene i § 4.

Vilkårene i § 3 gjelder ikke for pensjon beregnet etter reglene i § 5, tredje ledd for de som fyller kravet om 10 års medlemskap i pensjonsordningen etter fylte 50 år, jf. § 2, annet ledd. I tillegg til at kravene mht. alder i § 2, første ledd og yrkesaktivitet i § 3 må være oppfylt, må vedkommende på uttakstidspunktet fylle følgende vilkår:

- 1) Arbeidstakeren må ha en pensjonsgivende inntekt som på årsbasis overstiger grunnbeløpet i folketrygden, og dessuten ha hatt en tilsvarende pensjonsgivende inntekt i året før uttaksåret.
- 2) Arbeidstakeren må ha hatt minst 10 år med poengopptjening i folketrygden i perioden fra og med det år vedkommende fylte 50 år til og med året før uttaksåret.
- 3) Arbeidstakeren må i de 10 beste år i perioden fra og med 1967 til og med året før uttaksåret ha hatt en gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt på minst 2 ganger folketrygdens grunnbeløp.

Dersom poengtall ikke er fastsatt for året før uttaksåret, fastsettes et foreløpig poengtall på grunnlag av foreliggende opplysninger om pensjonsgivende inntekt i det aktuelle året. Med pensjonsgivende inntekt menes inntekt som nevnt i folketrygdloven § 3-15, det vil i hovedsak si personinntekt unntatt pensjon. Når den pensjonsgivende inntekt etter bestemmelsene skal vurderes i forhold til folketrygdens grunnbeløp, skal vurderingen skje i forhold til grunnbeløpet i det år inntekten falt.

SPK: Med arbeidsgivers samtykke kan arbeidstakere med stillingsprosent 60 % eller mer av heltidsstilling ta ut delpensjon slik at arbeidstakeren kan trappe ned sin yrkesaktivitet med inntil 40 % reduksjon i forhold til heltidsstilling (100 %).

11.5 AFP og ufør

Dersom vedkommende oppebærer rehabiliteringspenger, attførings penger, foreløpig uførestønad, uførepensjon eller etterlattepensjon fra folketrygden, inntretr retten til AFP tidligst fra og med kalendermåneden etter den kalendermåned ytelse som nevnt falt bort. Retten til AFP faller bort fra og med den kalendermåned vedkommende mottar slike ytelse fra folketrygden. Denne begrensning gjelder likevel ikke for AFP beregnet etter reglene i tjenestepensjonsordningen.

AFP kan likevel tilstås arbeidstakere som oppebærer en delvis uførepensjon finansiert av arbeidsgiver. Dette gjelder også de som på grunn av særaldersgrense har fått omregnet uførepensjonen til alderspensjon ved nådd aldersgrense.

11.6 AFP eller alderspensjon (skatt)

Dersom en er fylt 64 år før utgangen av inntektsåret og får utbetalt AFP har en rett på skattebegrensning. Tilsvarende rett har alderspensjonister i folketrygden og uførepensjonister. Etter skattelovens § 17-1 (1) e vil dette ikke gjelde for AFP i statlig om kommunal sektor for årskullet 1948 og senere.

Betydningen av skattebegrensningsregelen er relativt stor for lave inntekter. Dersom vi forutsetter enslig person uten formue og uten andre inntekter enn AFP vil vi få følgende beregning etter skattevedtaket for 2008:

Inntekt	Ordinære skatter og avgifter	Med skattebegrensning
150 000	24 702	3 520
200 000	36 562	23 870
250 000	50 914	49 115
300 000	66 414	66 414

11.7 Samordning mot inntekt

AFP samordnes prorata mot annen ervervsinntekt, med et toleransebeløp på kr.15.000.

Pensjon som utbetales etter tjenestepensjonsordningens ordinære regler skal ikke samordnes etter AFP-reglene.

11.8 Praksis for etteroppgjør

Etteroppgjør foretas året etter at pensjonen er utbetalt, basert på opplysninger fra skatteoppgjøret, dvs at etteroppgjøret vanligvis vil kunne foretas i november året etter pensjonsutbetalingen. Dette gjennomføres konsekvent i selskapene.

12. Overføringsavtalen

Overføringsavtalen er inngått i medhold av lov om Statens Pensjonskasse § 46, 1. ledd, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 37 og lov om pensjonsordning for apoteketaten § 35. Andre parter som har tariffestet offentlig tjenstepensjonsordning kan med Statens Pensjonskasses godkjennelse slutte seg til avtalen.

Intensjonen med Overføringsavtalen er at ingen skal tape pensjonsrettigheter ved skifte av stilling innen offentlig sektor. For å være tilsluttet Overføringsavtalen må pensjonsregelverket hos deltakerne være tilnærmet likt, dvs det må ikke være forskjeller av vesentlig økonomisk betydning.

I praksis vil de fleste pensjonister med opptjente rettigheter fra flere arbeidsgivere tjene på Overføringsavtalens bestemmelser, i tillegg fører den også til økt trygghet for pensjonene for personer som er ansatt i offentlige virksomheter.

Det er også tilfeller hvor Overføringsavtalens bestemmelser fører til tap av pensjon.

12.1 Generelle regler for pensjonsrettigheter

Arbeidstakeren får pensjonsrettigheter som om den samlede pensjonsopptjeningen hadde foregått i den pensjonsordningen som arbeidstakeren sist var omfattet av. Pensjonen utbetales etter de regler som gjelder i denne siste ordningen.

En person (pensjonist) skal ved ny ansettelse hos en arbeidsgiver gi alle opplysninger til pensjongiver som han ville måtte opplyse ved ny ansettelse hos den tidligere arbeidsgiver. Dette skyldes betydningen for:

1. de vilkår som gjelder for å bli medlem av en pensjonsordning,
2. begrensninger i pensjonsrettighetene (karens) ved overgang til ny pensjonsordning ved uføre og etterlattepensjon,
3. beregning av pensjonens størrelse ved at den utbetalende ordningens bestemmelser om pensjonsgrunnlag og aldersgrense/pensjonsalder får anvendelse for den samlede tjenestetid,
4. bortfall/reduksjon av pensjon ved ny tilsetting.
5. bortfall av seneste alder for rett til ny innmelding i ny ordning
6. aldersgrensebestemmelsene, jfr §21a i SPK-loven

12.2 Hva avtalen omfatter og ikke omfatter

Overføringsavtalen kommer til anvendelse ved utbetaling av alders-, uføre- og etterlattepensjon. Avtalen kommer også til anvendelse ved utbetaling av avtalefestet pensjon, AFP, fra 65 år, enten denne er beregnet som en tjenstepensjon eller etter folketrygdens regler. Overføringsavtalen kommer likevel ikke til anvendelse når en pensjonsordning utbetaler AFP hvor det ikke foreligger rett til tjenstepensjon mellom 65 og 67 år. Avtalen kommer heller ikke til anvendelse for AFP 62-64 år, og heller ikke ved vartpenger eller førtidspensjon

12.3 Samordning med folketrygdens ytelser

Samordning foretas som om all opptjening hadde vært hos en arbeidsgiver.

12.4 Tjenestetid

All tjenestetid opptjent i ordningen innenfor Overføringsavtalen medregnes, også tjenestetid med varighet under 6 måneder.

12.5 Hvilket regelverk følges?

Hovedregel er at det er utbetalende pensjonsordnings regler som skal gjelder for samlet utbetalt pensjon. Derfor gjelder utbetalende ordnings aldersgrense/pensjonsalder, pensjonsprosent og regler om "gullenkerrettigheter", samt regler om nevner i tjenestetidsbrøk ved oppsatte pensjoner. Dessuten gjelder ordningens regler ved beregning av pensjonsgrunnlag, tjenestetid og pensjonsgrad. Utbetalende pensjonsordning skal se samlet opparbeidet tid under ett ved anvendelse av reglene.

12.5.1 Aldersgrense

Får betydning når aldersgrensene er ulike for tidligere stilling og ny stilling.

12.5.2 Pensjonsnivå

I de aller fleste pensjonsordningene er pensjonsprosenten for alders- og uførepensjon 66 prosent. I noen ordninger er den 70 prosent og i andre 68 prosent. Utbetalende ordnings pensjonsprosent gjelder alltid ved beregning av den samlede pensjonen, både ved etterfølgende og samtidige medlemskap.

Unntak fra hovedregelen om at utbetalende ordnings pensjonsprosent skal gjelde ved beregning av samlet pensjon:

Dersom det er blitt igangsatt en delvis pensjon beregnet med 70 % dekning, og arbeidstakerens skifter arbeidsgiver og meldes inn i ny pensjonsordning med 66 % dekning for den resterende stillingsprosenten, skal siste pensjonsordning ved endelig fratreden utbetale samlet pensjon ut fra begge dekningsprosentene. Ordningen overtar og fortsetter utbetalingen av den løpende pensjonen med 70 % dekning og beregner siste pensjonsdel med 66 % dekning.

12.5.3 Gullenker

Hovedregelen er at det er utbetalende ordnings regler om gullenkerrettigheter (datoer) som avgjør om det skal utbetales en gullenkepensjon eller ikke. I de fleste ordninger har enken gullenkerrettigheter dersom avdøde ble innmeldt i første ordning før 1.10.1976. Noen ordninger har en senere dato, noe som gir medlemmene i disse ordningene en gunstigere bestemmelse.

13. Oppsatte rettigheter

Bestemmelser om oppsatte rettigheter er gitt i KS-vedtektenes kapittel 11. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i § 24.

13.1 Ny offentlig stilling – overføringsavtale

En person som har en oppsatt pensjonsrett fra en offentlig stilling, og på ny tiltrer en offentlig stilling vil få all pensjon utbetalt fra siste arbeidsgivers forsikringsselskap/kasse/SPK, og etter de bestemmelser som fremgår av Overføringsavtalen.

13.2 Ingen ny offentlig arbeidsgiver

SPK utbetaler pensjon tidligst fra 65 år, se § 24. For KS-området er formuleringen: Rett til alderspensjon inntre når aldersgrensen for den fratrådte stilling er nådd, eller alderspensjon fra Folketrygden blir utbetalt.

Dette medfører at personer med oppsatt pensjonsrett fra stilling med lavere aldersgrense enn 65 år har en bedre pensjonssikring i kommunal enn statlig sektor

KLP og Vital følger bestemmelsen, Storebrand følger SPKs regler med laveste grense for oppsatt alderspensjon 65 år.

Refusjon etter Overføringsavtalen ytes i disse tilfeller tidligst fra fylte 65 år.

SPK: Ingen oppsatt uførerrett dersom siste medlemskap avsluttet før 1.1.1967.

14. Regulering av pensjonsrettigheter

Bestemmelser om regulering av pensjonsrettigheter er gitt i Hovedtariffavtalen for KS-området kapittel 2, punkt 2.1.4. I Lov om Statens Pensjonskasse er tilsvarende bestemmelser gitt i § 42 og i Hovedtariffavtalens punkt 4.1a.

Den kommunale tariffavtalen fastsetter at pensjoner under utbetaling reguleres i takt med endring i folketrygdens grunnbeløp – G. Dette gjelder også oppsatte pensjoner knyttet til den løpende pensjonsutbetalingen, og oppsatte pensjonsrettigheter for personer som er fratrådt før de har rett til pensjon.

Fra 1986 er pensjonene G-regulert i statlig og kommunal sektor.

Løpende pensjoner i Statens Pensjonskasse reguleres i samsvar med de prinsipper som Stortinget ga sin tilslutning til ved behandling av Stortingsmelding nr. 29 (1985-86).

SPK: Garantibestemmelsen fra staten:

For arbeidstakere som fratrer med rett til straks begynnende pensjon, skal pensjonen minst svare til en pensjon basert på et pensjonsgrunnlag beregnet etter lov av 28.07.1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse, kapittel 3 - måneden før siste regulering av grunnbeløpet i folketrygden og tillagt denne regulering.

Merknad: Garantibestemmelsen har betydning for de som har fått en lavere lønnsregulering (i prosent) enn den prosentvise økningen i G i perioden fra måneden før siste G-regulering til pensjonsavgang. Eksempel: Lønn 1.april år 2008 kr.400.00. G-regulering 1.mai fra 66.812 til 70.256, dvs 5,15 %. Hvis personen fratrer 1.august 2008 med en lønn lavere enn kr.420.600, så vil pensjonen likevel bli regnet etter et pensjonsgrunnlag på kr.420.600.

15. Medlemsinnskudd

KS: Medlemsinnskuddet er **opp til 2 %** av pensjonsgrunnlaget, se Hovedtariffavtalen for KS-området kapittel2, punkt 2.1.9.

SPK: En arbeidstaker betaler innskott på 2 pst. av pensjonsgrunnlaget. I den tid et medlem har redusert lønn på grunn av permisjon, redusert arbeidstid eller andre forhold ved tjenesten, betales innskott bare av den reduserte lønn. Lov Statens Pensjonskasse § 16.

16. Øvrige bestemmelser

Det kan settes som vilkår for tilståelse av ytelser at vedkommende samtidig setter fram krav om ytelser etter lov om folketrygd.

SPK: Rettigheter og plikter etter denne lov kan endres ved senere lov for dem som er blitt medlemmer av Statens Pensjonskasse etter 22. april 1937.

17. Oversikt over ulikheter

Etterfølgende tabell gir en summarisk oversikt over ulikheter mellom det kommunale og det statlige regelverk for pensjoner. Det er kun tatt med ulikheter av betydning for selve pensjonsbeløpet og pensjonsrettigheten. Forskjeller i formuleringer som antas å ikke ha betydning for pensjonsrettighetene er utelatt.

17.1 Avvik KS - SPK

Tema	Forklaring	Ulikhet	Fordel	Betydning
AFP i offentlig sektor – kap.11	Delvis pensjon	SPK gir kun mulighet for delpensjon dersom reststilling minst 60%	Større fleksibilitet innenfor KS	Flere kan benytte AFP innenfor KS
AFP i offentlig sektor – kap.11	Pensjon 65 – 66 år	KS benytter AFP-regler kun for pensjon ut over tjenstepensjonsberegning, SPK på hele pensjonen	KS gir større muligheter for inntekt i tillegg til pensjonen	For alle som har ervervsinntekt uten at det medfører krav til medlemskap i offentlig pensjonsordning.

Tema	Forklaring	Ulikhet	Fordel	Betydning
Aldersgrense – Pensjonsalder – kap. 4	Ensidig rett til fortsatt arbeid til 67 år hvis ikke full opptjening	SPK har generell adgang til fortsatt arbeid for enkelte stillingsgrupper	Avhengig av stillingsgruppe og opptjeningstid	Gir deler av de ansatte rett til fortsatt arbeid
Aldersgrense – Pensjonsalder – kap. 4	Overgang til stilling med lavere aldersgrense	Umiddelbar virkning i SPK, ett år i KS	Alderspensjon fordel SPK, etterlatte og uføre fordel KS	Nye etterlatte og uføre innen ett år får kortere medregning av tid i SPK
Alderspensjon – kap.7	Oppsatt rettighet med høyere aldersgrense (7.3)	SPK utbetaler hele pensjonen for sine medlemmer fra den aktive stillingens lavere aldersgrense når begge stillinger er i samme ordning	SPK gir en merutbetaling frem til den oppsatte retten normalt ville kommet til utbetaling	Sannsynligvis relativt få eksempler. Krever ny stilling med lavere aldersgrense enn tidligere stilling
Alderspensjon – kap.7	Utbetaling	SPK starter pensjonen fra 1. i måneden etter at lønnsbetalingen er opphørt	I KS starter utbetaling når lønn opphører	Merpensjon for de medlemmer i KS som fratrer før siste i måneden
Barnepensjon - kap.9	Særregel tjenestetid (9.5)	SPK gir full opptjeningstid dersom dødsfallet skyldes forhold i tjenesten	SPK gir merpensjon dersom ikke full opptjening	Gjelder et lite antall tilfeller
Delpensjon – kap.5	Beregningsregel ved gradvis overgang til full pensjon	KS hver delpensjon er en separat pensjon, SPK beregner gjennomsnittsverdier		
Ektefelle-/partnerpensjon – kap.8	Rett til gullenkypensjon	SPK krever 3 års medlemstid før 1.10.1976 dersom medlemmet ikke var i tjeneste på denne datoen	KS har ingen 3 års regel, men en del kommuner har avvikende dato fra 1.10.1976	Relativt stor betydning for de relativt få dette vil gjelde for.
Ektefelle-/partnerpensjon – kap.8	Særregel tjenestetid (8.6)	SPK gir full opptjeningstid dersom dødsfallet skyldes forhold i tjenesten	SPK gir merpensjon dersom ikke full opptjening	Gjelder et lite antall tilfeller
Medlemskap – kap.2	Betingelser for	Ulike krav til opptaksregler ved		Betydning for hvem som blir

Tema	Forklaring	Ulikhet	Fordel	Betydning
	medlemskap	midlertidig ansettelse og variabel arbeidstid		medlemmer når, og for pensjonsgrunnlaget
Medlemskap – kap.2	Permisjon	Ulike rettigheter til medlemskap i permisjonstiden	Ansatte i staten har vesentlig bedre permisjonsordninger enn ansatte innen KS-området	Har vesentlig betydning bl a ved fødselspermisjoner
Medlemskap – kap.2	Unntatt fra medlemskap (2.4)	Krav til minstetid frem til aldersgrensen	Krav KS 3 år mot SPK 5 år	Gjelder relativt få medlemmer med kort offentlig tjeneste
Oppsatte rettigheter – kap.13	Aldersgrense	Pensjon tidligst fra fylte 65 år i SPK	Kommunalt ansatte med aldersgrense under 65 år	Gjelder relativt få medlemmer
Opptjeningstid – kap.3	Krav for full pensjon for oppsatte	Ulike datoer for første medlemskap for å ha krav til full tid 30 år	Medlemmer i KLP før 1.1.1974	Gjelder få personer, men kan gi relativt store utslag. Utdøende problem.
Pensjonsgrunnlag – kap 5	Øvre grense for deltidsansatte	SPK begrenser først inntekt til 12G, deretter multipliseres med deltidsprosent. KS regner deltids inntekt, deretter begrensning til 12G	KS gir en merpensjon	Gjelder kun personer hvor lønn er over 12G
Pensjonsgrunnlag – kap.6	Praksis for lønnsnedgang	KS G-regulerer lønnen på nedgangstidspunktet, SPK lønnsregulerer dersom nytt lønnstrinn likt eller høyere enn på nedgangstidspunktet, ellers G-regulering	Med normal lønns- og G-utvikling er KS-metoden best for pensjonistene	Kan ramme mange med lønnsnedgang som har lønn fastsatt med lønnstrinn
Regulering av pensjonsrettigheter – kap.14	Minste økning i pensjonsgrunnlag siste år før	Garanti-bestemmelse for fastsettelse av pensjonsgrunnlaget	Ansatte i SPK med lav regulering siste år	Avhengig av lønnsoppgjørprofil sammenholdt med G-regulering

Tema	Forklaring	Ulikhet	Fordel	Betydning
	pensjonering			
Uførepensjon – kap.10	Friinntekt som ufør	SPK reduserer ikke fribeløpet for uføregrad og deltid ved uføregrad på minst 50%	Bedre friinntekt i SPK	Fordel for uføre pensjonister i SPK
Uførepensjon – kap.10	Pensjonsgrunnlag	KS bruker beste av aktuelt og beregnet pensjonsgrunnlag ved varierende deltid	Uføre innenfor KS med gjennomsnittlig deltid høyere enn på uføretidspunktet	Kan gjelde mange uføre deltidsansatte
Uførepensjon – kap.10	Særregel tjenestetid	SPK gir full opptjeningstid dersom uførheten skyldes forhold i tjenesten	SPK gir merpensjon dersom ikke full opptjening	Gjelder et lite antall tilfeller
Uførepensjon – kap.10	Utdanning til nytt arbeid	Kan øke pensjon opp til lønn med fratrukk for medlemsinnskudd i inntil 2 år	SPK gir hjelp til omstilling	Streng vurdering av søknader

17.2 Avvik mellom pensjonsleverandørne innen KS-området

Tema	KLP	Storebrand	Vital	Merknad
Delpensjon – kap.5	Delvis ufør som fratrer for reststilling regnes som medlem med premiefritak	Delvis ufør som fratrer for reststilling får oppsatt pensjonsrett	Delvis ufør som fratrer for reststilling får oppsatt pensjonsrett	KLP lavere uførepensjon ved senere øket u-grad, med høyere alderspensjon
Oppsatte rettigheter – kap.13	Utbetaling fra aldersgrensen/67 år	Utbetaling fra aldersgrensen/67 år, likevel tidligst fra fylte 65 år	Utbetaling fra aldersgrensen/67 år	Storebrand ugunstig for personer med lav aldersgrense og oppsatt pensjon
Opptjeningstid – kap.3	Oppsatt pensjon 30-deler før 1.1.1974	Oppsatt pensjon 30-deler før 1.1.1974 hvis tidligere KLP,	Oppsatt pensjon 30-deler før 1.1.1974 hvis tidligere KLP,	30-deler gunstigst. Utdøende problem.

Tema	KLP	Storebrand	Vital	Merknad
		ellers 1.1.1967	ellers ulike datoer. Tromsø 40-deler for alle.	
Opptjeningstid – kap.3	Oppsatt pensjon: Nevner regnes frem til fødselsdato i måneden særaldersgrense/67 år nåes	Oppsatt pensjon: Nevner regnes frem til 1. i måneden særaldersgrense/67 år nåes	Oppsatt pensjon: Nevner regnes frem til siste i måneden særaldersgrense/67 år nåes	I noen få tilfeller vil Storebrand gi lavere pensjon enn øvrige selskaper

18 Ordliste

<i>Ord</i>	<i>Forklaring</i>
AFP	Avtalefestet pensjon mellom 62 og 67 år
Pensjonsleverandør	Pensjonsleverandør innen KS-området
KS	Benyttet som forkortelse for KS-området, dvs knyttet til tariffavtalen for kommunalt ansatte (ekskl. Oslo)
Pensjongiver	Fellesbetegnelse for pensjonsleverandør innen KS-området og Statens Pensjonskasse
SPK	Benyttet som forkortelse for statsansatte som går inn under normale betingelser i Statens Pensjonskasse